

Wodans oog

Wodans oog

Bob Olgers

© 2017 Bob Olgers

Titel: Wodans oog

Auteur: Bob Olgers

Omslagfoto: “Unlocked” door Laura Hoynck van Papendrecht
(Instagram: [laura_hoynck_van_papendrecht](https://www.instagram.com/laura_hoynck_van_papendrecht))

ISBN: 9789402157932

NUR: 301

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

“Der Schreibende soll sich nicht den Mächtigen beugen, er soll die Schwachen nicht betrügen. Natürlich ist es sehr schwer, sich den Mächtigen nicht zu beugen und sehr vorteilhaft, die Schwachen zu betrügen”.

Bertold Brecht

Het woord! Het beeld! De waarheid! Please?

“On est ensemble!”

Voor Camille Lepage

28 januari 1988, Angers - † 12 mei 2014, Bouar, Centraal-Afrikaanse
Republiek

Deel 1

Februari/Maart 1982

‘Pia?’

Ik krab op de plek naast me.

Met een ruk kom ik overeind.

Steunend op mijn ellebogen zie ik dat haar plek onbeslapen is.

‘Waar zit je, Pi?’

Zojuist had ik haar nek en rug nog gemasseerd. Met olie.

Ze had gekreund onder mijn handen, die afwisselend hadden gestreeld en gekneed.

Ik had mijn vinger over haar rug laten glijden.

Van haar schouderbladen tot aan dat speciale plekje aan de onderkant van haar rug.

Ik had onze opwinding overduidelijk voelen toenemen.

Juist op dat moment leek het of de gordijnen bruusk werden opengetrokken.

Op dat zelfde ogenblik raakte iets, met een zachte, droge klap, het raam.

Ik denk een vogel die nu vast met een gebroken nek beneden ligt. Een fractie later ben ik daar niet meer zeker van, omdat er waarschijnlijk nooit een geluid is geweest.

Een moment zweef ik boven mijzelf.

Ik schrik van de paniek in mijn stem.

‘Pi?’

1.

Dit land verkeert in oorlog. Dit prachtige, tropische land, met haar heerlijke kusten. Hier kan je rusten en honderd jaar worden in een vrijwel constante, helende temperatuur.

Hier zou het niemand aan iets ontbreken als men elkaar maar de vrede zou gunnen.

“Bienvenidos a la paz!” Welkom vrede.

Het is een breed gedragen, onophoudelijk verlangen, maar direct ook de tekst op een kokosmat voor de deur, die door iedereen met kwade bedoelingen naar believen wordt besmeurd met bloederig schoeisel. En dat zijn er heel wat. Of eigenlijk zijn het er maar een paar mensen, maar die hebben wel een groot repressief apparaat tot hun beschikking.

Ze leest.

Bewust van de gevaren bereidt ze zich op de best mogelijke manier voor.

Ze moet wel gaan. Het is haar roeping, vindt ze. En als het geen roeping is dan toch zeker een heel bewuste keuze. Het is haar morele kompas dat haar dwingt om in de richting van onoverzichtelijk en soms letterlijk ontoegankelijk oorlogsgebied te lopen. En het enige wat ze nodig heeft is een goedwerkende pen en een potlood, waarmee ze ter plaatse eenvoudige schetsjes maakt. Getekende geheugensteuntjes, die ze later weer redigeert tot tekst. En natuurlijk papier, een cameraatje om foto's mee te maken voor haar eigen fotoboeken en een draagbare cassette recorder voor het geval schrijven niet meer lukt.

En ik ben me ook scherp bewust van alle gevaren.

Alle woorden waarmee ik haar vaak heb proberen te overtuigen om voor veiliger werk te kiezen, passen opgestapeld al lang niet meer in deze werkkamer. Het is zinloos om er telkens weer over te beginnen, dat weet ik dondersgoed.

Ik help haar bij de voorbereiding. Elke vezel van mij is ongerust, toch kies ik voor de strategie dat ik wil zien en begrijpen waar ze in terecht komt en hoe ze daar zal handelen wanneer de nood aan de man komt. Ik wil precies weten welk onheil mogelijk haar pad kan, nee, zál kruisen. De door mij voorziene levensgevaarlijke situaties worden alleen op die

manier een beetje eenvoudiger te verdragen, omdat ik haar op voorhand kan laten zien hoe ze hier aan kan ontkomen.

Wat ze nu al kan voorkomen doet ze. Ze heeft zich laten vaccineren tegen de gele koorts en slikt preventief malariapillen. Het is allemaal niet verplicht. Ze doet het om mij gerust te stellen. Die ongerustheid was er direct vanaf het moment dat ze me zei naar El Salvador te gaan.

Ik ben, zonder dat ik haar dat heb verteld, naar het reisbureau gegaan en vroeg om folders. Zoals ik al vermoedde bleek El Salvador geen vakantieland te zijn. Folders die sec over dit land gaan zijn in de schappen van reiswinkels niet beschikbaar. Wel wordt het land genoemd als zijdelingse quote in brochures die andere delen van Centraal en Zuid-Amerika bestrijken. Wat ik daarin over El Salvador las maakte me niet geruster.

In een ervan stond letterlijk dat de reisorganisatie geen enkele schuld treft bij oponthoud, schemawijzigingen, vertragingen bij uitvoering van diensten door agenten, service binnen en rond de hotels als gevolg van weersomstandigheden en “acts of God”, als je El Salvador als bestemming kiest. Iedere aansprakelijkheid wordt bij voorbaat van de hand gewezen. Vrolijker zou het niet worden.

Ze maakt aantekeningen met haar tomaatrode Sperry Remington. Naast haar ligt een stapel kranten. De bovenste toont een foto van een demonstratie in Amsterdam van een paar dagen daarvoor. De demonstranten zijn op weg naar het consulaat van de Verenigde Staten. De Amerikanen worden gewaarschuwd om van Nicaragua en El Salvador geen nieuw oorlogsgebied naar Vietnamees voorbeeld te maken. In een ingezonden brief spreekt een lezer haar afschuw uit over het feit dat er met hekken en stenen is gegooid.

Ik kijk Pia aan. Een donkerharige schoonheid met een lichtblauwe trui van een Amerikaanse universiteit waar ze niet heeft gestudeerd. Ik zie het puntje van haar tong tussen haar tanden, wanneer ze de geschiedenis, de omstandigheden ter plaatse en haar eigen risicoprofiel op zacht blauw millimeterpapier in kaart brengt.

Ze kent Latijns-Amerika goed. Ze heeft er gewoond en is er als journaliste in het recente verleden voor langere periodes naartoe uitgezonden. Ze heeft zich er altijd thuis gevoeld en vrijwel altijd veilig. Maar El Salvador is een ander verhaal.

Het is misschien wel het gevaarlijkste land in de regio. Ze is er vroeger met haar vader en moeder wel eens doorheen gereden. Ze herinnert zich dat haar vader zelfs toen al voortdurend alert was en dat is toch al heel wat jaren geleden.

Met gekrulde onderlip blaast ze omhoog. Ik zie een uit een elastiek losgeschoten lok, die een tel voor haar ogen verdwijnt maar direct weer terugvalt en haar daarna in het geheel niet meer lijkt te deren. Totdat ze hem achter haar oor wrijft.

Soms kijkt ze naar mij terug.

Ze glimlacht met een blik van “het komt wel goed”. Ik weet het. Daarmee moet ik het doen. Hier heb ik me bij neer te leggen. Dat is maar beter ook als ik wil voorkomen dat de stress mij inbakert met fysieke klachten. Bovendien is Laurie er ook nog.

Ik stel mezelf gerust met de gedachte dat Pia gelijk heeft. Dat ze na verloop van tijd weer thuis komt. Heelhuids. En dat we dan samen kunnen lachen om mijn dodelijke onrust, waarvan ze achteraf altijd zegt die te hebben begrepen. *Raar eigenlijk. Voorafgaand aan haar reizen zegt ze dat nooit.*

Ze staat op. Ze heeft genoeg van het inlezen. Ze gaat achter me staan en slaat haar ranke armen om mijn nek en kust me op mijn kruin. Ik sla mijn arm achter haar hoofd en trek haar naar me toe. Ik zoen haar en fluister een waarschuwende boodschap. Ze knikt zachtjes en maakt zich dan los uit de omstrengeling.

‘Ik ben niet alleen daar, hè Thomas?’

Nee, denk ik, je bent niet alleen. Een hele geruststelling. Hoeveel geweldsgeile psychopaten passen er eigenlijk in een doosje?’

Even later hoor ik de koffiemachine. Ik kijk naar buiten en zie de grauwe lucht. *Van die kant hoef ik ook geen licht te verwachten.*

Ik sta op en loop de trap af. De brievenbus kleppert maar ik bekommer me niet om de post die op de mat valt.

Ze zit aan de keukentafel en heeft de zaterdagkrant opgevouwen. Op de achtergrond speelt de radio een nummer van de Stranglers. Laurie, onze vijfjarige dochter logeert bij opa en oma. Aan het einde van de dag wordt ze thuisgebracht. Pia heeft haar beloofd dat we morgen naar Artis gaan.

Ze leest aandachtig een artikel. Ik kijk over haar schouder mee.

“De jury in Atlanta is met haar beraadslagingen begonnen”, lees ik.
Ik kijk naar de politiefoto van de zwarte man met het korte haar van wie de ogen met een balk zijn afgeplakt. Verdacht van de moord op bijna 30 kinderen.

‘Ook erg’, zeg ik meer tegen mezelf dan tegen haar. Ze knikt.
Ik schenk koffie in en zet een kop naast haar neer.

‘Er valt nog zoveel te doen, Thomas’, zegt ze zachtjes.

‘Zeker. Er valt nog heel wat te verslaan’.

Waarom doet ze dit niet, denk ik. Zittingen verslaan. Dezelfde hoeveelheid ellende maar hoeveel veiliger?

Ik kijk weer naar haar en besluit mijn gedachten niet te delen.

Op dit moment, zo vlak voor haar vertrek, moet ze standvastig zijn.

Twijfel zal haar alleen maar verzwakken.

Zwijgend drinken we van onze koffie. Nieuwsberichten op de radio.

Over uitgerekend dat land.

Toevallig? Toeval bestaat niet! Regeringsgroepen, rechts-extremistische organisaties, ongeregelde combattanten en linkse guerrilla. Ze willen allemaal maar een ding. Elkaar dood maken. En uitgerekend zij ziet het als haar plicht om daar verslag van te doen. Een autobom. Ook dat nog.
In hemelsnaam: waarom ben je niet gewoon rechtbankverslaggever geworden?

2.

Het wordt een gruwelijke rapportage dat staat voor ons nu al vast. Niet een verhaal dat straks zal worden gesandwichd met onbeduidende berichten in de krant, maar urgent genoeg voor de voorpagina. Misschien zelfs meerdere dagen.

‘Als je je als journalist ook maar een beetje verantwoordelijk voelt voor de leefbaarheid in de wereld, moet je hier wel over schrijven’.

Pia heeft het over El Mozote. Over het bloedbad dat daar in de laatste maand van het afgelopen jaar is aangericht. Met honderden burgerslachtoffers. Er wordt gefluisterd dat het er misschien wel duizend zijn. Bruut afgeslacht door het leger, zo lijkt het. Het gaat om een paar dorpjes waar iedereen is vermoord.

El Mozote, vlak bij de grens met Honduras, heeft de twijfelachtige eer de naamgever te zijn van die geweldsorgie. De slachting is breed uitgemeten in de Amerikaanse kranten, maar wordt door de Salvadoraanse en Amerikaanse regeringen afgedaan als stemmingmakerij en Marxistische propaganda. President Reagan neemt daarbij het voortouw. Hij is een meester in het manipuleren van licht en schaduw.

‘Weet je Thomas? Het is een publiek geheim dat de Amerikanen de stille bondgenoot zijn van de Salvadoraanse regering. De reactie van de Amerikanen bevestigt min of meer dat het regeringsleger de hand in dit bloedbad heeft gehad’, zegt ze.

‘Maakt dat jouw missie nietodeloos ingewikkeld en dus gevaarlijker?’, vraag ik.

‘Hoe bedoel je?’

‘Komen de moordenaars daar niet overal mee weg?’

‘Ik denk dat dát wel mee valt. El Salvador ligt vanaf nu onder een vergrootglas. Het is jammer dat daar altijd zoveel geweld aan vooraf moet gaan. Niemand van de vechtersbazen kan zich vanaf nu meer iets permitteren dat zo indruist tegen de menselijkheid, zonder direct een paria van de internationale publieke opinie te worden’.

‘Geloof jij dat zoiets telt voor Reagan of die mannen die bereid zijn om duizend onschuldige landgenoten om zeep te helpen? Wat maakt een paar meer dan nog voor verschil?’

Pia weet dat ik het over haar heb als mogelijk doelwit, maar ze haalt haar schouders erover op.

‘En dan die doodseskaders. Die opereren alsof ze boven de wet staan, toch?’

Pia reageert ook hier niet op.

Ik begrijp haar fascinatie niet.

De foto's die er van de slachting in El Mozote zijn gemaakt, zijn onverdraaglijk. Het is volgens de Amerikanen de apotheose van langdurige gewelddadige schermutselingen tussen het regeringsleger en de guerrilla's van het Nationaal Bevrijdingsfront Farabundo Martí, dat in de pers wordt aangeduid als FMLN. Als ik de foto's ervan bekijk zie ik alleen verminkte lichamen van mannen, vrouwen en kinderen. Er ligt niet direct iemand tussen die voor een guerrilla door zou kunnen gaan en wapens zijn er al helemaal niet te zien. Wat er precies is gebeurd weet niemand, laat staan wat de aanleiding is voor deze afslachting.

Wel zijn we intussen te weten zijn gekomen dat de mensen die zich toevallig in die dorpen of even daarbuiten bevonden nu allemaal dood zijn en dat regeringsleger en doodseskaders er samen hebben huisgehouden.

‘Snap jij dat er mensen zijn die dit hun eigen landgenoten aan kunnen doen?’, vraag ik. ‘Of eigenlijk is de vraag nog eenvoudiger. Snap jij dat mensen tot zoiets in staat zijn?’

‘Nee’, zegt ze kortaf. ‘Natuurlijk is dat niet te bevatten!’

Ik kijk haar vragend aan.

‘Ik heb ooit iets gelezen over een psychologisch experiment’, zegt ze. ‘Als ik me niet vergis heette het zoiets als het Stanford gevangenisexperiment. In het kort komt het er op neer dat mensen in groepen en in bepaalde rollen tot de wreedste dingen in staat zijn, ook al zijn ze intrinsiek zachtaardig.

Ik moet persoonlijk vaststellen wat daar precies is gebeurd, Thomas. Of laat ik het zo zeggen, ik vind het mijn plicht om uit te vinden wat er precies is gebeurd. De wereld moet hier alles van weten. Het schuurt. Ik voel dat ik geen keuze heb. Misschien dat daarna de deur naar vrede weer open kan gaan.

Wat ze zegt klinkt sympathiek.

De reportage over El Mozote was niet haar idee. Pim Montauban, chef buitenland van de krant, had haar ervoor gevraagd.

Het enthousiasme dat ze aan de dag legt om zich deze, niet van gevaren ontblote opdracht eigen te maken, is op zijn minst bewonderenswaardig te noemen. Want zo ziet ze deze reportage: als een eervolle niet te weigeren opdracht. Als iets wat je zonder bezwaren behoort te doen. Gewoon omdat het moet omdat het conflict in El Salvador afgepeld moet worden, zodat iedereen van alles op de hoogte is. Het liefst zou ze er een tijdje willen blijven om in real time het onrecht en de oorlog verslaan, zowel letterlijk als figuurlijk.

Informatie is voor Pia net zo'n levensbehoefte als voedsel en water. Daar zou iedereen zonder beperking toegang toe moeten hebben.

Haar ideaal is om het nieuws op iedere eettafel te brengen. Om de waarheid aan het licht te brengen, zelfs al ligt er een zware steen op. De leugen te ontmaskeren. En dat alles zonder klacht of aanklacht. Het liefst waardevrij, hoewel ze begrijpt dat dit streven in de praktijk een illusie is of soms zelfs een desillusie. Als we discussiëren, kan ze wild en uitgesproken zijn, maar als ze schrijft tellen alleen de feiten, die iedereen vervolgens zelf mag wegen.

Het is een vorm van idealisme die haar goed staat. Als ze over haar vak praat, lijkt het of ze licht geeft. Haar geestdrift stemt me gelukkig.

Maar diezelfde gedrevenheid maakt van mij met hetzelfde gemak een tobbend wrak, vooral als haar bestemming een brandhaard is. In combinatie met haar onstuimigheid voelt dat aan als een niet in te calculeren risico.

3.

Pia luistert aandachtig naar de hoofdredacteur van de krant.

Intussen kijkt ze om zich heen.

Met haar vierendertig jaar is ze de jongste van de meute die hier om de tafel zit, verveeld in de vensterbanken hangt of tegen de muren leunt. De stagiaires daargelaten.

Behoudens alle journalisten die op dit moment op rapportage zijn en de zieken is iedereen hier verzameld. Blond, zwart en grijs, schrijvend en ondersteunend.

Ze is blij dat ze weer deel uitmaakt van deze groep mensen, nadat ze een paar jaar als freelancer heeft gewerkt. Dit is toch meer dan opereren een "lone wolf". Ze vond het vroeger altijd al een feest: die vergaderingen waarbij vrijwel het voltallige personeel aanwezig is, maar snapt ook dat dit op een dag zal veranderen.

Dat heeft ze vernomen van de oudgedienden, die zo'n periodieke bijeenkomst een verstoring van de dagelijkse beslommeringen vinden. Er is ooit mee begonnen om de onderlinge verbondenheid tussen de redacties te bevorderen, nadat het personeelsbestand uit haar voegen dreigde te barsten. Volgens hen zijn deze bijeenkomsten te log om ook maar voor een deel effectief te kunnen zijn en ontaarden ze daarom altijd in stuurloos gebral. Poolse landdagen, die bovendien nauwelijks serieus kunnen worden gezien als collectief tankmoment. Zij zitten liever aan hun bureau waar ze, en dat is een publiek geheim, een slok uit een fles sterke drank kunnen nemen, die ze altijd onder handbereik lijken te hebben. Journalistiek en alcohol zijn een gouden combinatie, zei een mentor ooit. Zelf heeft ze nooit de behoefte gehad om met alcohol te experimenteren, maar van sommige collega's weet ze zeker dat ze een serieus alcoholprobleem hebben.

De meest ervaren journalisten durven openlijk te zeggen dat de plenaire vergaderingen een aanslag op hun tijd zijn en dat ze er daarom eigenlijk liever niet meer aan deelnemen. De hoofdredacteur, die nog niet lang geleden van buiten is aangetrokken, is hierin onverbiddelijk. *'Je zórgt maar dat je er bij bent'*.

Pia begrijpt beide kampen. Hier wordt heel veel uitgewisseld. Het meeste doet nergens toe. En tijdens de plaspauzes op het toilet of bij het heen en

weer lopen in de gangen is er tijd voor roddel en achterklap. Er wordt gelachen én gevierd én azijn gepist.

Haar collega's zijn vrolijk, slim en tegelijkertijd zijn ze naast betrokken ook nieuwsgierig en achterdochtig. Allemaal goede eigenschappen voor een journalist, vindt Pia.

Het is een geschikt moment om tijdens deze vergaderingen aandacht te besteden aan feestjes die meestal zonder teveel roering op de dag zelf voorbij zijn gegaan. Dan spreekt de hoofdredacteur himself, Pim Montauban of een chef van een andere redactie, of iemand die hen vervangt een paar hilarische woorden over met lach gelardeerde anekdotes tot een verjarend feestvarken of een jubilaris. Er is geen gebrek aan koffie en thee en meestal zijn er calorierijke versnaperingen, die voor het gemak uit cellofaan worden gegeten. En verder gaat het over de eeuwige dilemma's: de richting van de krant, het beleid van de directie, voorstellen voor nieuwe of te laten vervallen rubrieken.

De sfeer van de gecombineerde vergaderingen verschilt als dag en nacht met de dagelijkse briefings en redactievergaderingen. Zeker die van de redactie "buitenland". Dat zijn de inhoudelijke werkbesprekingen waarbij zelfs de vermoeidste helden nog iets van hun oorspronkelijke gretigheid tonen. En dan wekken ze zichzelf graag tot leven: want dat hebben alle journalisten gemeen. Dit is hun krant en kwaliteitsjournalistiek is het enige wat die krant verdient en daarin zijn zij meesters.

Gelukkig komt ook aan die logge beraadslagingen altijd weer een einde.

Als iedereen die niet tot buitenland "behoort" is vertrokken neemt Pim Montauban het voortouw. Pia kijkt naar zijn mond en concentreert zich op de spreker. Hij kijkt de kring ernstig rond. De chef is blij dat het plenaire deel er op zit. Hij heeft op zijn manier een hekel aan die vergaderingen, vooral als hij ze zelf moet voorzitten. Het geeft rompslomp, heeft voorbereiding nodig waar hij meestal te laat mee begint en die is dus onvolledig, de uitkomst stemt hem zelden tevreden. Hij vraagt zich soms af of zijn stem hoorbaar verandert wanneer hij overgaat van scherts naar ernst en of dat iets met zijn collega's doet. Hij is niet van het openlijk tonen van emoties. Een krant volschrijven is een ernstige zaak. De inhoudelijke kwaliteit maakt het verschil met de andere aanbieders van nieuws.

Montauban voelt de veranderingen die de burelen van de krant langzaam beginnen te overspoelen als regelrechte bedreigingen. Er wordt in figuurlijke zin gewicht op zijn schouders gelegd dat zijn benen langzaam laat doorbuigen. Geldzaken of, meer specifiek, de inkomsten zijn daarbij de bepalende factor. Hij weet dat de concurrentie in stad en land op de loer ligt en dat er meer moet worden gedaan om trouwe lezers te behouden en nieuwe aan je te binden. Hij merkt het aan alles. Zelfs in de kroeg zijn de journalisten van andere kranten verworven tot rivalen, die het achterste van hun tong niet meer willen laten zien.

Vroeger gunden ze elkaar nog wel eens iets zoals bijvoorbeeld een second best verhaal, nadat ze zelf hun ijzingwekkende primeur hadden gepubliceerd bijvoorbeeld. Tegenwoordig melken ze ieder onderwerp zo uit dat er voor een ander alleen nog maar afgekloven botjes resteren. En intussen hebben ze al die tijd de schijn voor je opgehouden dat er niets verrassends in de lucht hing.

Een krant met een rigide identiteit. Dat is iets van vroeger, zeggen zijn bazen. Tijdens de functioneringsgesprekken die hij al een tijdje met de nieuwe hoofdredacteur voert, is hem in overweging gegeven om zijn redacteurs op te dragen hun stukken voortaan te schrijven met een dikkere stift. Daarmee bedoelde hij dat een krant niet altijd een uitgesproken, scherpe toon hoeft te voeren. Hoe breder de principes hoe groter de aantrekkingskracht op nieuwe abonnees. Pim vindt het een absurde logica. De krant staat voor zijn zaak, zodat de lezers weten wat ze ervan te verwachten hebben. Als je op zoek bent naar draai-journalistiek, zijn er prima alternatieven op de markt.

Pim is het met zijn hoofdredacteur op dit punt hartgrondig oneens, maar weet dat dit niet uit diens eigen koker komt. Ook een hoofdredacteur heeft immers weer een baas. Hij begrijpt het geschetste mechanisme maar voelt niet de aandrang er aan toe te geven in de vorm van berichtgeving die gematigder van toon is.

Pim Montauban is een kosmopoliet, die in zijn actieve journalistieke carrière bijna de hele aarde heeft belopen. Maar dat was ooit en nu is nu.

Nu is hij een chef over wie van alles wordt gefluisterd. Bijvoorbeeld over zijn verholde belangstelling voor Louis. Pia heeft er kennis van genomen en haar schouders erover opgehaald, maar ze kan zich toch niet aan de indruk onttrekken dat hij zijn blik bovenmatig vaak laat rusten op Louis.

Onwillekeurig vult ze iets in waarvan ze weet dat het geen enkel belang heeft. Het is haar om het even of in Pim een latente pederast schuil gaat, zoals sommige van haar collega's schamper lachend hebben gesuggereerd. Montauban probeert ontspannen te klinken. Terwijl hij spreekt vraagt hij zich af waarom hij dit werk nog doet. *Waarom schrijf ik niet gewoon leuke boeken?* Dat verlangen is een storm in zijn hoofd geworden die maar moeilijk wil luwen. Hij voelt zich soms gestrest en heeft dan moeite de juiste afwegingen te maken, tenminste dat vindt hij zelf. Kritiek op zijn functioneren is tot nog toe uitgebleven, behalve dan de indirecte over de signatuur van de buitenlandredactie. Maar hij weet dat die op een dag zal komen. Dan zal hij aan de dijk worden gezet. Als hij daar over nadenkt, vindt hij dat opeens niet meer erg. Het enige wat er vervelend aan zal zijn is zijn verloren reputatie, zijn geschonden blazoen. *Binnen het journalistieke wereldje weten we alles over het beschermen van bronnen. Daarin gaan we ver. Maar discretie is ver te zoeken als het om collega's of onszelf gaat.* Hij verdrijft die gedachte en richt zich weer op het sturen van het overleg. Het liefst spreekt hij één op één of met de journalisten of de teams die er op uit worden gestuurd. Dat is efficiënter en productiever. De dagelijkse redactievergaderingen begint hij steeds vermoeiender te vinden maar zijn nu nog op te brengen. Duizend keer liever doet hij dit dan het maandelijkse werkoverleg, dat weinig inhoudelijks heeft en al helemaal geen voldoening schenkt. Gelukkig is er altijd dat tweede deel, waar het weer over de echte inhoud kan gaan en automatisch volgt daar dan weer de verdeling van taken op.

‘En dan nu El Mozote’. Pim probeert ontspannen te klinken maar Pia merkt dat zijn toon onderhuidse bezorgdheid verraad.

Het conflict wordt door de chef op een presenteerblad voor hen neer gezet. Hij stokt en knikt naar de wereldkaart aan de muur. Iemand, niemand weet meer wie, heeft er rode en blauwe punaises ingedrukt op nogal uiteenlopende bestemmingen. Het valt niet mee om daarin samenhang in te ontdekken.

Ook over háár onderwerp is al veel geschreven. Vooral de internationale pers heeft zich de afgelopen tijd hevig geroerd. Er zijn stellingen betrokken en kanten gekozen.

Pia heeft bijna alles gelezen maar wil het straks met eigen ogen gaan bekijken. Al dat redactionele werk dat al is gedaan is belangrijk. Ze is ervan

overtuigd dat collega's integer te werk zijn gegaan maar dat is voor haar niet genoeg. Ze wil de mensen in El Salvador zelf horen, zelfs hen die de schijn tegen hebben.

Het conflict in Midden Amerika heeft ook zijn weerslag op haar directe collega's. Hier op de redactie zijn ze allemaal voor de underdog, die zich schuil houdt in de jungle en vanaf daar provisorisch de andere partij bevecht. Die noemen ze hier de linksen.

De rechtsen vinden zichzelf de legitiemen. Die lopen niet voor de linksen weg. Integendeel. De rechtsen zijn beter bewapend en voelen geen schroom als er vermoord moet worden. Samen met paramilitaire monsters jagen ze door het land op de linksen en duiken overal op. Onverwacht, maar met altijd dezelfde uitkomst.

De rechtsen krijgen hulp van de CIA, de Amerikaanse inlichtingendienst. Met hun autorisatie smoren ze alles wat ongenood aan de Amerikaanse buitengrenzen klopt en ook maar enigszins riekt naar anarchisme, communisme en antikapitalisme.

De linksen hebben bloot gestaan aan de duivelse invloeden uit Oost-Europa die over Latijns-Amerika zijn uitgewaaierd, vinden de rechtsen. Meesttijds zijn ze onzichtbaar maar ze zijn overal geïnfiltreerd. Zoals koolmonoxide: je ruikt niets tot het te laat is. En vanuit het niets slaan de linksen hard en onverbiddeijk toe, tenzij de rechtsen dat met geweld verhinderen.

Iedereen, van landbewerker tot aartsbisschop en alles daartussen, moet worden opgejaagd, uitgerookt en dood gemaakt om te voorkomen dat de giftige ideologie zich als een Bijbelse plaag over het continent verspreidt.

Rechtsen hebben de linksen ontdaan van elke waardigheid. "De banaliteit van het kwaad", zoals Hannah Arendt dat ooit omschreef. Rechtsen zijn dan ook monsters die het contact met hun geweten hebben uitgeschakeld.

Pia kan niet ontkennen dat zij meer sympathie voelt voor de linksen dan voor de rechtsen. Hoe zou je tot een andere conclusie moeten komen, na alles wat de rechtsen aan de wereld hebben gepresenteerd? Toch zal ze de linksen nooit lichtzinnig tegen haar borst drukken. De echte slachtoffers zijn volgens haar de Salvadoranen die onder deze belabberde omstandigheden een zo normaal leven proberen te leiden. Die wil ze het liefst een stem geven. Ze wil weten hoe ze overeind blijven in een land dat op veel fronten in oorlog is met haar eigen volk. Dat is de grondhouding waarmee zij zich in die jungle zal wagen. Haar intentie is niemand in zijn of haar belang te

bedreigen. Maar goed. El Mozote is een feit. Misschien is er iemand die het bloedbad heeft overleefd. Die stem zou ze aan iedereen willen laten horen. Dat staat los van links of rechts.

Pia moet opeens denken aan de angsten van Thomas. Hij is bang dat haar daar iets ergs zal overkomen. Dat een boze rechtse haar iets aan wil doen of dat ze terecht komt in een kruisvuur tussen rechtsen en linksen. Maar waarom zou iemand haar naar het leven staan als ze niet oordeelt maar uitsluitend vaststelt? Is dat een naïeve gedachte? Waarschijnlijk wel voor degene die er geen belang aan hecht dat welke waarheid of waardigheid ook aan het licht komt. Het lijkt wel of Montauban voelt wat ze denkt.

‘De opdracht is niet zonder risico’s maar het onderwerp is meer dan de moeite waard’, antwoordt hij op een vraag van een van de meest ervaren journalisten, die snel zijn eigen inschatting van de risico’s heeft gemaakt. Montauban trekt geagiteerd aan zijn sigaret en kijkt met een oog gesloten voor de rook naar het plafond. Zijn stem is gezakt vanaf het moment dat hij is begonnen te spreken over El Salvador. Hij kiest ervoor om zich inhoudelijk op de vlakte te houden zolang deze plenaire vergadering niet voorbij is.

‘Niet alles is te vermijden maar we gaan de gevaren ook niet opzoeken. Pia, Louis en ik praten hier straks samen over door. Montauban schuift de asbak dicht naar zich toe.

Er verschuiven papieren maar er is niemand die daar acht op slaat. Hij tilt de asbak over het snoer van de telefoon en stoot een lijmpot om. In de verte ratelt een telex.

De redactieruimte is een viskom.

Grote ramen en pastelgroene wanden scheiden deze kamer van de gang. Er hangen twee grote prikborden aan de muur. Daarop zijn foto’s en kaarten geprikt en berichten die het waard zijn om herlezen te worden. In het lijstje er naast hangt het ontruimingsprotocol met de noodtelefoonnummers.

Op de gang is het een gekrioel van jewelste. Niets verontrustends. Iedereen is op zijn manier bezig een deadline te halen.

Op een tafel in de hoek staat een televisie. Voor ‘s avonds wanneer de redacteur van dienst wacht op de dingen waarvan je nooit weet wanneer die gaan komen. Nieuws uit onverwachte hoek, soms zo heftig dat de al opgemaakte voorpagina in zijn geheel moet sneuvelen voor andere gitzwarte kapitalen.

Montauban heeft dat zelf ook al een paar keer meegemaakt. In november 1963, toen ene Harvey Oswald in Dallas vanuit een pakhuis een einde maakte aan het leven van de vijfendertigste president van de Verenigde Staten. Het was een van de eerste keren dat hij als piepjonge journalist piket draaide. En in 1970, toen Nasser stierf. En zo raakte hij nog wel vaker verdwaald in hectiek, die de adrenaline dagenlang door zijn lijf joeg. Na een stressvolle week kon hij bij de evaluatie vaak tevreden terugkijken op wat er door hem tot stand was gebracht.

Pia schenkt koffie bij in haar kopje bij het restant dat ze koud heeft laten worden. Ze houdt de kan omhoog en kijkt vragend naar niemand in het bijzonder. Montauban knikt. Louis Lasseur schuift zijn kopje in haar richting. Hij glimlacht naar haar, terwijl zijn chef aan een stuk door praat. De anderen reageren niet op Pia. Een van hen maakt aantekeningen en een andere bestudeert zijn handen, waarbij het lijkt of hij zich nu pas bewust is van hun aanwezigheid.

‘Stel je eens voor dat we iemand kunnen vinden die dit heeft overleefd! Ik weet zeker dat deze opdracht bij Pia en Louis in goede handen is’. Hij kijkt de kring rond en steekt zijn handend als een soort bezwering omhoog. ‘Bovendien heb ik Bernd Alferich benaderd. Hij gaat ook mee’.

Waarom Montauban dit zegt is Pia een raadsel. Het lijkt wel of het een manier is om zich te verontschuldigen ten overstaan van zijn meer ervaren collega's. Hij kijkt afwisselend naar Pia en Louis. Dan besluit hij dat het genoeg is. Hij maakt een einde aan de redactievergadering en staat op. Hij graait zijn jasje van de stoel en loopt naar de deur.

‘Lopen jullie mee?’

Pia en Louis lopen achter Montauban aan en gaan na hem zijn kamer binnen. Louis sluit de deur achter zich. Voordat Montauban op zijn stoel gaat zitten buigt hij zich voorover. Hij leest de memo's die er in de tussentijd op zijn bureau zijn neergelegd.

Hij pakt een briefje op en geeft dit aan Louis met de vraag of hij er straks even naar wil kijken. De rest heeft kennelijk minder urgentie.

Als hij zit heeft hij wederom behoefte aan een sigaret.

‘Waar waren we’, vraagt hij verstrooid. ‘Oh ja, ik weet het alweer! Bernd zal zich daar bij jullie voegen. Ik heb hem vannacht aan de telefoon gehad. Hij is zich aan het voorbereiden. Het wordt in alle opzichten een moordrapportage’.